

ผลงานที่เป็นผลการดำเนินงานที่ผ่านมา

๑. ชื่อผลงานเรื่อง การวิเคราะห์สถานการณ์และแนวโน้มด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน
๒. ระยะเวลาที่ดำเนินการ เดือนมิถุนายน – เดือนกันยายน ๒๕๕๕
๓. สัดส่วนของผลงานในส่วนที่ตนเองปฏิบัติ ๘๐ %
๔. ผู้ร่วมจัดทำผลงาน (ถ้ามี)

๔.๑ นางจิตติมา รอดสวัสดิ์	สัดส่วนของผลงาน	๘๐	%
๔.๒ นายยงยุทธ บุญจันทร์	สัดส่วนของผลงาน	๒๐	%

๕. บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลง แนวโน้มและผลกระทบด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมที่เป็นผลจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เพื่อให้ได้แนวทางการดำเนินงานด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แนวคิด DPSEEA Model เป็นกรอบในการวิเคราะห์ผลกระทบทางด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น การศึกษาเอกสารเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การพัฒนาสู่ประชาคมอาเซียนกับการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้เกิดผลกระทบด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย และใช้การศึกษาเฉพาะกรณีในพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

ผลการวิจัยพบว่า ยุทธศาสตร์การพัฒนาสู่ประชาคมอาเซียน เพื่อ สร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน และ เสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ของประเทศ เป็นแรงขับเคลื่อนให้เกิดแรงกดดันต่อสภาพแวดล้อมจนทำให้เกิดสภาพการณ์ที่เป็นมลภาวะที่เป็นภัยคุกคามต่อสุขภาพในหลายมิติ และควรมีมาตรการหรือการดำเนินงานในทุกระดับขององค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ และจากกรณีศึกษาชี้ให้เห็นถึงศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ ในการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ที่ยังพบข้อจำกัด จำเป็นต้องเสริมสร้างประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีมาตรการเชิงรับและเชิงรุกในการดำเนินงานอนามัยสิ่งแวดล้อม เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในพื้นที่

๖. บทนำ

กระแสโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจของโลกเป็นอย่างมาก ระบบทุนนิยมได้แผ่ขยายออกไปครอบคลุมเกือบทุกส่วนของโลก เกิดการขยายตัวของการค้าระหว่างประเทศ การเพิ่มขึ้นของทุนระหว่างประเทศ ทำให้เศรษฐกิจของภูมิภาคต่างๆ เชื่อมโยงและพึ่งพาซึ่งกันและกันมากขึ้น การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของประเทศในภูมิภาคต่างๆ ทั้งในระดับทวีปภาคี พหุภาคี และภูมิภาค ได้กลายมาเป็นเครื่องมือเพื่อสร้างอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจ และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของแต่ละประเทศ เพื่อเตรียมพร้อมต่อการแข่งขันทางเศรษฐกิจที่ทวีความรุนแรงขึ้น ท่ามกลางพลวัตการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์และความท้าทายใหม่ๆ ทำให้อาเซียนซึ่งปัจจุบันประกอบด้วยประเทศสมาชิกจำนวน ๑๐ ประเทศ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ บรูไนดารุสซาลาม ไทย เวียดนาม ลาว เมียนมาร์ และกัมพูชา จำเป็นต้องรวมตัวกันโดยมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างให้อาเซียนมีความแข็งแกร่ง มั่นคง และมีความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจยิ่งขึ้น สามารถสร้างโอกาสในการพัฒนา รับมือกับสิ่งท้าทายและภัยคุกคามรูปแบบใหม่ได้อย่างรอบด้าน โดยให้ประชาชนในอาเซียนมีความรู้สึกที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีความเป็นอยู่ที่ดี และประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๖)

การประกาศเพื่อรวมตัวกันของสมาชิกประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพื่อก้าวเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียนที่จะเกิดขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ นั้น นำมาทั้งโอกาสและความท้าทายสำหรับการดำเนินนโยบายด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านขนส่งและบริการโลจิสติกส์ ที่ต้องการเชื่อมโยงเครือข่ายการขนส่ง การพัฒนาเศรษฐกิจและความเชื่อมโยงตามแนวพื้นที่เศรษฐกิจ โดยการพัฒนาพื้นที่ในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศเพื่อเป็นฐานอุตสาหกรรมเกษตรและการท่องเที่ยว การพัฒนาเศรษฐกิจชายแดนและเมืองชายแดนให้มีบทบาทการเป็นประตูเชื่อมโยงเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน การเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลจากการดำเนินนโยบายดังกล่าว อาจส่งผลกระทบต่อทางสาธารณสุขหรือมิติทางสุขภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม เนื่องจากการเร่งรัดการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วอาจเป็นแรงขับเคลื่อนให้เกิดความกดดันต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจนเกินขีดความสามารถในการรองรับและปรับตัวและส่งผลกระทบต่อเรื่องถึงสุขภาพอนามัยของประชาชน กรมอนามัยเป็นหน่วยงานที่มีภารกิจหลักในการดำเนินงานด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมของประเทศ จำเป็นจะต้องเข้าใจสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป และสามารถกำหนดมาตรการให้ใช้ประโยชน์จากการเป็นประชาคมอาเซียน พร้อมทั้งรับมือกับการความท้าทายที่จะเกิดขึ้น เพื่อให้การดำเนินงานด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด ดังนั้น การวิเคราะห์สถานการณ์และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในมิติต่างๆ จึงมีความสำคัญในการนำไปใช้เป็น

ข้อมูลในการวางแผนเตรียมการเพื่อให้สามารถป้องกันและจัดการปัญหาด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการคุ้มครองสิทธิทางสุขภาพของประชาชนคนไทยต่อไป

๗. วัตถุประสงค์การศึกษา

๑. เพื่อศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงแนวโน้ม และผลกระทบด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน
๒. เพื่อให้ได้แนวทางการดำเนินงานด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

๘. วิธีการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาในเชิงคุณภาพ โดยการทบทวนวรรณกรรมและศึกษาข้อมูลจากเอกสารจากแหล่งต่างๆ และใช้วิธีการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) ซึ่งเป็นการศึกษาเจาะลึกในพื้นที่เป้าหมายของการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ เพื่อนำมาสังเคราะห์และวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ในเชิงตรรกะ และนำไปสู่ข้อสรุปของผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยในการศึกษาครั้งนี้ มีกรอบการวิเคราะห์ดังนี้

๑) ความเชื่อมโยงของยุทธศาสตร์การ พัฒนาสู่ประชาคมอาเซียน ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กับการเปลี่ยนแปลงที่เป็นแรงขับเคลื่อนให้เกิดผลกระทบด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย การวิเคราะห์ในประเด็นนี้ใช้แนวคิด DPSEEA Model (Driving force- Pressure-State-Exposure-Effect-Actions) ที่พัฒนาโดยองค์การอนามัยโลก โดยเป็นแนวคิดที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยในเชิงเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่ส่งผลให้เกิดแรงกดดันต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม จนมีปฏิสัมพันธ์ต่อเนื่องเชื่อมโยงไปถึงผลลัพธ์ที่เป็นผลกระทบทางด้านสุขภาพ

๒) กรณีศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดบริการสาธารณสุขด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในเทศบาลนครแม่สอด จังหวัดตาก และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงสถานการณ์ปัญหาและการจัดการด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในปัจจุบัน และคาดการณ์แนวโน้มของสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นจากการเป็นประชาคมอาเซียนและส่งผลกระทบต่อสถานการณ์อนามัยสิ่งแวดล้อมในพื้นที่

๙. ผลการศึกษา

ผลจากการศึกษาเอกสารจากแหล่งต่างๆที่เกี่ยวข้อง พบว่า ภายใต้พันธกิจของประเทศสมาชิกในอาเซียน ที่ต้องการบรรลุเป้าหมายการเป็นประชาคมอาเซียน ในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ทำให้อาเซียนให้ความสำคัญกับ แผนงานการจัดตั้งประชาคมอาเซียนใน ๓ เสาหลัก ประกอบด้วย ๑) ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน ๒) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และ ๓) ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ปัจจุบันกล่าวได้ว่าเสาประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนมีความก้าวหน้าอย่างชัดเจน โดยประเทศสมาชิกต้องปฏิบัติตามแผนพิมพ์เขียวประชาคม

เศรษฐกิจอาเซียน (AEC Blueprint) และให้ความสำคัญกับการดำเนินงานใน ๔ องค์ประกอบหลัก ได้แก่ การทำให้เป็นตลาดและฐานการผลิตร่วม ทั้งการเปิดเสรีในด้านการค้า โดยลดอัตราภาษีสินค้าในอาเซียนทั้ง ๑๐ ประเทศ จะเหลือร้อยละศูนย์ การเปิดเสรีบริการ โดยมีเป้าหมายให้นักลงทุนต่างชาติเข้ามาถือหุ้นได้มากกว่าร้อยละ ๗๐ ในปี ๒๕๕๘ การเปิดเสรีการลงทุนในสาขาเกษตร ประมง ป่าไม้ เหมืองแร่ และอุตสาหกรรมการผลิต การเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมืออย่างเสรี ซึ่งได้มีการจัดทำข้อตกลงยอมรับร่วมคุณสมบัตินักวิชาชีพใน ๘ สาขา ได้แก่ แพทย์ ทันตแพทย์ นักบัญชี วิศวกร พยาบาล สถาปนิก นักสำรวจ และวิชาชีพการท่องเที่ยว และการเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศในปี ๒๕๖๓ นอกจากนี้ อาเซียนยังได้จัดทำมีแผนแม่บทว่าด้วยความเชื่อมโยงระหว่างกันในอาเซียน (Master Plan of ASEAN Connectivity: MPAC) ในองค์ประกอบ ๓ ด้าน คือ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน (ทางบก ทางทะเล ทางอากาศ เทคโนโลยีสารสนเทศ และพลังงาน) ด้านกฎระเบียบ เพื่ออำนวยความสะดวกทางการค้า การบริการและการลงทุน รวมถึงพิธีการข้ามพรมแดนต่างๆ และด้านประชาชน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว การศึกษา และการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างกัน

การผลักดันของการเป็นประชาคมอาเซียนภายใต้แผนการดำเนินงานในสามเสาหลักและแผนแม่บทฯ ดังกล่าวข้างต้น ทำให้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ ให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาไว้ ๖ ยุทธศาสตร์ ที่ครอบคลุมมิติต่างๆ ทั้ง มิติด้านความมั่นคง สังคม-วัฒนธรรม เศรษฐกิจ ซึ่งเป็นเสาหลักของประชาคมอาเซียน โดยในยุทธศาสตร์ที่ ๔ และ ๕ ได้ให้ความสำคัญในการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทาง เศรษฐกิจและสังคม อาทิ การส่งเสริมให้ไทยเป็นศูนย์กลางในการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรและอาหาร การพัฒนาบริการขนส่งและโลจิสติกส์ ทั้งการขนส่งทางถนน รถไฟ รถไฟรางคู่ รถไฟความเร็วสูง การขนส่งทางน้ำ/ การเดินเรือชายฝั่ง การพัฒนาด่านศุลกากรชายแดนและศูนย์เศรษฐกิจชายแดน การพัฒนาพื้นที่ในภูมิภาคต่างๆ เพื่อเป็นฐานการพัฒนาด้านอุตสาหกรรม การเกษตร การแปรรูปการเกษตร และการท่องเที่ยวในภูมิภาค การพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวพื้นที่ชายแดนให้มีบทบาทเป็นประตูเชื่อมโยงเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน การพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจตอนใน รวมไปถึงการมีมาตรการรองรับเพื่อเตรียมความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น เช่น การพัฒนามาตรฐานระบบการคุ้มครองผู้บริโภคเพื่อการคุ้มครองภายในประเทศ และรองรับการเคลื่อนย้ายสินค้าและบริการในอาเซียน ปรับปรุงกฎระเบียบและเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลไกต่างๆ ให้เกิดความมั่นคงด้าน อาหารและพลังงาน เพื่อสร้างความเป็นธรรมในสังคม นอกจากนี้ในยุทธศาสตร์ที่ ๖ ยังให้ความสำคัญในการพัฒนา เครื่องมือในการบริหารจัดการเพื่อรับมือกับความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การพัฒนาระบบ การจัดการของเสียอันตราย ขยะอิเล็กทรอนิกส์ และขยะติดเชื้อ การป้องกันสินค้าและบริการนำเข้าที่ไม่ได้คุณภาพ ที่จะก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สิน และก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นแนวทางการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน (อาคม เต็มพิทยาไพสิฐ, ๒๕๕๕)

กล่าวได้ว่า การเข้าสู่ประชาคมอาเซียนถือเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญของเศรษฐกิจไทย ในด้านการผลิตสินค้า การบริการ การเคลื่อนย้ายการลงทุน แรงงานและเงินทุน ส่งผลให้ไทยต้องเร่งพัฒนาความพร้อมเข้าสู่การแข่งขันอย่างเสรีในอาเซียนเพื่อสร้างโอกาสและความได้เปรียบ ทำให้การพัฒนาพื้นที่ในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศ จำเป็นต้องกำหนดทิศทางการพัฒนา ให้เชื่อมโยงกรอบความร่วมมือของอาเซียนและกรอบความร่วมมือระดับอนุภูมิภาค อาทิ โครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Great Mekong Subregion: GMS) ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อภูมิภาคในการเป็นแผนงานหลักในการเชื่อมโยงระหว่างกันในอาเซียน โดยเฉพาะการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจ (Economic Corridor) การสร้างฐานการผลิตในการพัฒนาเขตเศรษฐกิจ ทวายให้เป็นฐานการผลิตใหม่ในภูมิภาค รวมทั้งการดำเนินการตามข้อตกลงการขนส่งข้ามพรมแดน เพื่ออำนวยความสะดวกการค้าและการขนส่ง นอกจากนี้ยังมีกรอบอนุภูมิภาคอื่น ๆ เช่น ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี-เจ้าพระยา-แม่น้ำโขง (ACMECS) แผนงานการพัฒนาเขตเศรษฐกิจสามฝ่าย อินโดนีเซีย-มาเลเซีย-ไทย (Indonesia-Malaysia- Thailand Growth Triangle: IMT-GT) และความริเริ่มแห่งอ่าวเบงกอลสำหรับความร่วมมือหลากหลายสาขาทางวิชาการและเศรษฐกิจ (BIMSTEC) ซึ่งแนวทางการพัฒนาพื้นที่ภายใต้กรอบอนุภูมิภาคจะเป็นกลไกพื้นฐานสำคัญในการขับเคลื่อนให้อาเซียนมีความเชื่อมโยงและกระตุ้นการลงทุนระหว่างกัน มากขึ้น ทั้งจากประเทศในอนุภูมิภาคและจากประเทศสมาชิกอาเซียน รวมทั้งจากประเทศภายนอกอาเซียนด้วย

ในช่วงที่ผ่านมา การพัฒนาพื้นที่ในภูมิภาคต่างๆ เพื่อรองรับการเป็นประชาคมอาเซียน ได้แบ่งจังหวัด ออกเป็น ๑๘ กลุ่มจังหวัดเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยผ่านกลไกคณะกรรมการนโยบายการบริหารงานจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ (กนจ.) ซึ่งการดำเนินงานเตรียมความพร้อมในระดับจังหวัดและกลุ่มจังหวัดในปัจจุบันได้วางกรอบนโยบายที่มีความชัดเจนและสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ประเทศ รวมทั้งเชื่อมโยงกับกรอบข้อตกลงความร่วมมือในอนุภูมิภาค และกรอบข้อตกลงอาเซียน โดยใช้กรอบแนวคิดการพัฒนาเชิงพื้นที่ เนื่องจากแต่ละภาคและกลุ่มจังหวัดมีศักยภาพและโอกาสในการพัฒนาที่แตกต่างกัน ซึ่งสามารถจำแนกบทบาทของแต่ละพื้นที่ในรายการที่ ๙.๑

ตารางที่ ๙.๑ แสดงบทบาทและทิศทางการพัฒนาของจังหวัดในภูมิภาคต่างๆ เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

ภาค	จังหวัด	บทบาทการพัฒนาของพื้นที่				สาระสำคัญ
		ศูนย์กลาง การบริการ หลัก	ตามแนว ระเบียง เศรษฐกิจ	เมือง ชายแดน	เขต เศรษฐกิจ พิเศษ	
ภาคเหนือ	เชียงใหม่	√				ศูนย์กลางการบินในภูมิภาค, เมืองท่องเที่ยว, การบริการทางเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และสุขภาพ
	พิษณุโลก	√				ศูนย์กลางการค้า/การบริการ การขนส่งและ

ภาค	จังหวัด	บทบาทการพัฒนาของพื้นที่				สาระสำคัญ
		ศูนย์กลาง การบริการ หลัก	ตามแนว ระเบียบ เศรษฐกิจ	เมือง ชายแดน	เขต เศรษฐกิจ พิเศษ	
						กระจายสินค้า, บริการด้านสังคม การศึกษา และสุขภาพ
	นครสวรรค์	✓				การผลิต/การค้าข้าวและพืชไร่ที่สำคัญ และ การขนส่งสินค้าทางบกทางน้ำของภาคเหนือ ตอนล่าง
	เชียงราย	✓	✓	✓	✓	ศูนย์บริการการศึกษาและท่องเที่ยว และเป็น ประตุการค้าชายแดนตอนบนติดกับเมียนมาร์ และสปป.ลาว และยังเป็นพื้นที่ตามแนว ระเบียบเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ (NSEC) รวมทั้ง เป็นพื้นที่เป้าหมายของการพัฒนาเป็นเขต เศรษฐกิจพิเศษชายแดนเชียงราย
	ตาก		✓	✓	✓	พัฒนาพื้นที่ตามแนวระเบียบเศรษฐกิจ ตะวันออก-ตะวันตก (EWEC) เป็นด่าน ชายแดนสำคัญด้านตะวันตกติดกับเมียนมาร์ และเป็นพื้นที่เป้าหมายของการพัฒนาเป็น เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนแม่สอด
	อุตรดิตถ์			✓		มีจุดผ่านแดนถาวรติดกับประเทศ สปป.ลาว
	น่าน			✓		มีจุดผ่านแดนถาวรติดกับประเทศ สปป.ลาว
	พะเยา			✓		มีจุดผ่านแดนถาวรติดกับประเทศ สปป.ลาว
ภาค ตะวันออก เฉียง เหนือ	ขอนแก่น	✓	✓			ศูนย์กลางการบริการ การศึกษา การค้า คมนาคมขนส่ง ของกลุ่มประเทศอินโดจีน, เชื่อมโยงโอกาสการค้า การลงทุน และ ท่องเที่ยวในพื้นที่ระเบียบเศรษฐกิจ ตะวันออก-ตะวันตก (EWEC)
	อุดรธานี	✓				ศูนย์กลางการค้า/การลงทุน การท่องเที่ยว/ การบริการ การกระจายสินค้าของภาค ตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน
	นครราชสีมา	✓				ศูนย์อุตสาหกรรมของภาค และเป็นเมือง ศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

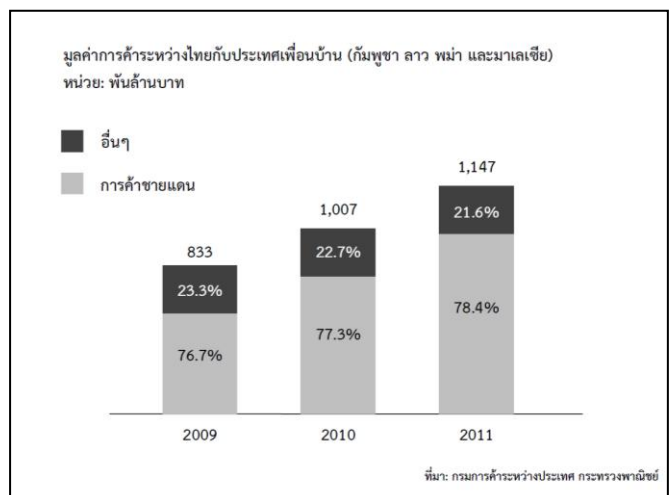
ภาค	จังหวัด	บทบาทการพัฒนาของพื้นที่				สาระสำคัญ
		ศูนย์กลาง การบริการ หลัก	ตามแนว ระเบียง เศรษฐกิจ	เมือง ชายแดน	เขต เศรษฐกิจ พิเศษ	
						ตอนล่าง
	อุบลราชธานี	✓		✓		เป็นทั้งศูนย์กลางการค้า การบริการ การ ท่องเที่ยว และประตูการค้าที่เชื่อมโยง ประเทศ สปป.ลาว
	กาฬสินธุ์		✓			เชื่อมต่อจากขอนแก่นและมุกดาหาร ตาม พื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก
	มุกดาหาร		✓	✓	✓	เป็นจุดที่มีระยะห่างจากท่าเรือดานังของ เวียดนามที่ใกล้ที่สุด เป็นประตูการค้า การ ท่องเที่ยว และเป็นพื้นที่เป้าหมายของการ พัฒนาเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ
	หนองคาย			✓	✓	เป็นประตูการค้า การท่องเที่ยวที่เชื่อมโยง ประเทศ สปป.ลาว และเป็นพื้นที่เป้าหมาย ของการพัฒนาเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ
	นครพนม			✓	✓	เป็นประตูการค้า การท่องเที่ยวที่เชื่อมโยง ประเทศ สปป.ลาว และเป็นพื้นที่เป้าหมาย ของการพัฒนาเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ
	เลย			✓		เป็นประตูการค้า การท่องเที่ยวที่เชื่อมโยง ประเทศ สปป.ลาว
	บึงกาฬ			✓		เป็นประตูการค้า การท่องเที่ยวที่เชื่อมโยง ประเทศ สปป.ลาว
ภาคกลาง และ ตะวันออก	ฉะเชิงเทรา	✓				ศูนย์กลางอุตสาหกรรมสมัยใหม่ของประเทศ
	ชลบุรี	✓				ศูนย์กลางอุตสาหกรรมสมัยใหม่ของประเทศ
	ระยอง	✓				ศูนย์กลางอุตสาหกรรมสมัยใหม่ของประเทศ
	ปราจีนบุรี	✓				ศูนย์กลางอุตสาหกรรมสมัยใหม่ของประเทศ
	กาญจนบุรี	✓	✓	✓	✓	ศูนย์กลางทางเศรษฐกิจภาคตะวันตก เป็น ประตูเชื่อมจากท่าเรือทวายในเมียนมาร์- ท่าเรือแหลมฉบัง-ท่าเรือสีหนุวิลล์ในกัมพูชา- ท่าเรือวังเตาของเวียดนาม และเป็นพื้นที่

ภาค	จังหวัด	บทบาทการพัฒนาของพื้นที่				สาระสำคัญ
		ศูนย์กลาง การบริการ หลัก	ตามแนว ระเบียง เศรษฐกิจ	เมือง ชายแดน	เขต เศรษฐกิจ พิเศษ	
						เป้าหมายของการพัฒนาเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ
	สมุทรปราการ	✓				ศูนย์กลางการบินของประเทศ
	สระแก้ว		✓	✓	✓	ตั้งอยู่แนวระเบียงเศรษฐกิจตอนใต้ เป็นศูนย์กลางโลจิสติกส์ ประตูการค้าหรือธุรกิจการค้าชายแดน การลงทุน และการท่องเที่ยว เชื่อมโยงไปกลุ่มประเทศอินโดจีน รวมทั้งเป็นพื้นที่เป้าหมายของการพัฒนาเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ
	ตราด		✓	✓		เชื่อมโยงตามแนวพื้นที่เศรษฐกิจชายฝั่งทะเลตอนใต้ และพื้นที่ Eastern Seaboard กับชายฝั่งของกัมพูชา เป็นประตูการค้าหรือธุรกิจการค้าชายแดนและการท่องเที่ยว เชื่อมโยงไปกลุ่มประเทศอินโดจีน
	จันทบุรี			✓		เป็นประตูการค้าหรือธุรกิจการค้าชายแดนและการท่องเที่ยวเชื่อมโยงไปกลุ่มประเทศอินโดจีน
	ประจวบคีรีขันธ์			✓		เป็นประตูหรือตลาดการค้าชายแดนและการท่องเที่ยวเกี่ยวกับเมียนมาร์ รวมทั้งเป็นเส้นทางขนส่งสินค้าประมงไปยังมหาชัย
ภาคใต้	สงขลา	✓	✓	✓	✓	ศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและการค้าชายแดนของภาคใต้ตอนล่าง ทั้งธุรกิจ บริการ คมนาคมขนส่ง บริการการศึกษา, เป็นพื้นที่ตามระเบียงเศรษฐกิจของภาคใต้ และกรอบความร่วมมือ IMG-GT รวมทั้งเป็นพื้นที่เป้าหมายของการพัฒนาเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ
	ภูเก็ต	✓	✓			ศูนย์กลางการลงทุนของภาคใต้ฝั่งอันดามัน การท่องเที่ยว การบริการการศึกษา และ

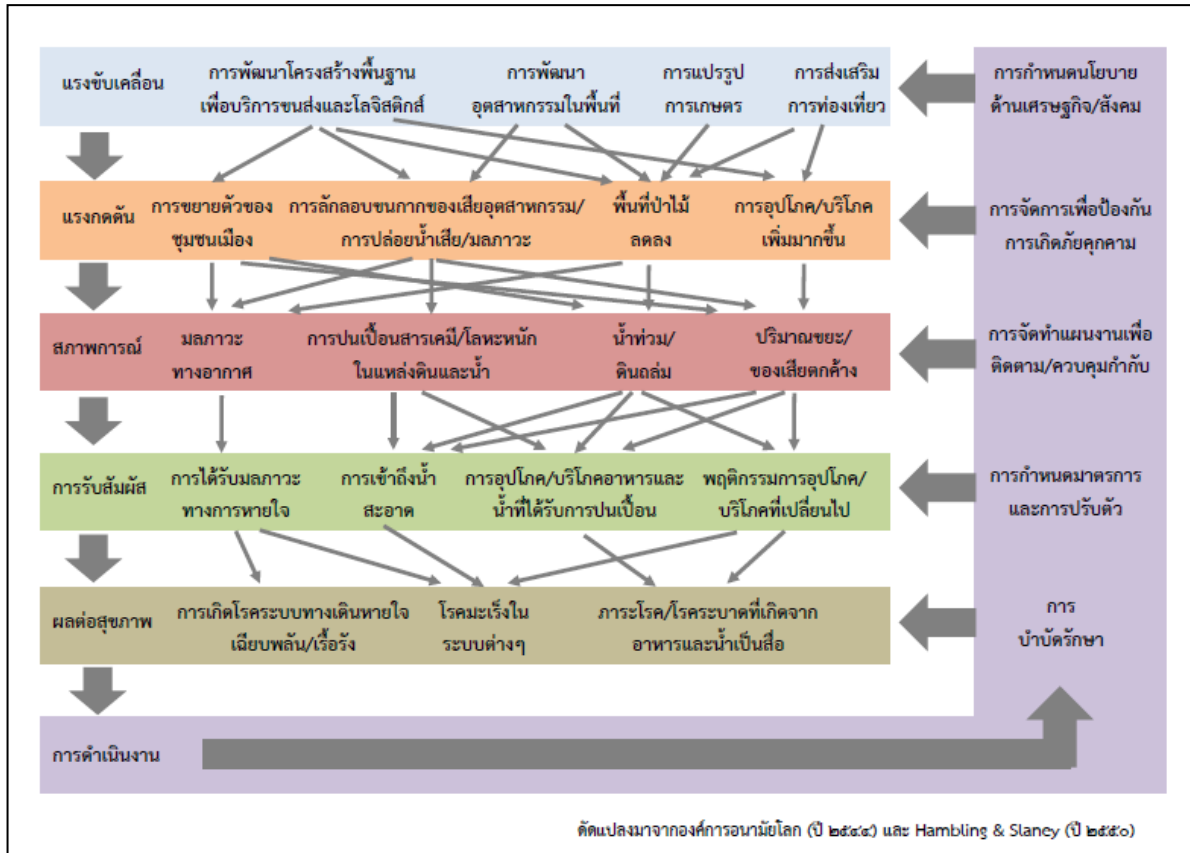
ภาค	จังหวัด	บทบาทการพัฒนาของพื้นที่				สาระสำคัญ
		ศูนย์กลาง การบริการ หลัก	ตามแนว ระเบียง เศรษฐกิจ	เมือง ชายแดน	เขต เศรษฐกิจ พิเศษ	
						สุขภาพ รวมทั้งเป็นพื้นที่ตามแนวระเบียงเศรษฐกิจของภาคใต้
	สุราษฎร์ธานี	√				ศูนย์กลางเศรษฐกิจภาคใต้ตอนบน เป็นแหล่งผลิตและแปรรูปพืชเศรษฐกิจ เช่น ยางพารา ปาล์มน้ำมัน
	ระนอง		√			เป็นพื้นที่ตามแนวระเบียงเศรษฐกิจของภาคใต้
	สตูล			√		เป็นประตูเชื่อมโยงเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว การคมนาคมขนส่งทางทะเลฝั่งอันดามันกับมาเลเซีย สิงคโปร์และอินโดนีเซีย
	นราธิวาส			√	√	เป็นศูนย์กลางเมืองชายแดน เชื่อมโยงการคมนาคมขนส่งของจังหวัดชายแดนภาคใต้กับพื้นที่การพัฒนาด้านตะวันออกและภาคเหนือของมาเลเซีย รวมทั้งเป็นพื้นที่เป้าหมายของการพัฒนาเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ
	ยะลา			√		เป็นศูนย์กลางเมืองชายแดน เป็นประตูเชื่อมโยงเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว

จากแนวคิดการพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อรองรับการเป็นประชาคมอาเซียนดังกล่าวข้างต้น ส่งผลให้บางพื้นที่ได้รับการพัฒนาที่มีเข้มข้นในระดับที่แตกต่างกัน อาทิ เชียงราย กาญจนบุรี และสงขลา จะมีบทบาทเป็นทั้งศูนย์กลางการบริการหลัก การพัฒนาพื้นที่ตามแนวระเบียงเศรษฐกิจ การเป็นเมืองชายแดนหรือประตูการค้า และการพัฒนาเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ เป็นต้น ทั้งนี้เป็นไปตามศักยภาพและสภาพทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่นั้นๆ ยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่ในช่วง ๒ - ๓ ปีที่ผ่านมา ได้มีการดำเนินงานเร่งรัดและผลักดันในจังหวัดที่มีบทบาทเป็นเมืองชายแดนและเขตเศรษฐกิจพิเศษ เนื่องจากมี

พรมแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้านและเป็นประตูการค้าที่สำคัญของประเทศ ทำให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจในพื้นที่อย่างมาก จะเห็นได้จากมูลค่าทางเศรษฐกิจของการค้าชายแดน กับประเทศเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนติดต่อกับไทยทั้ง ๔ ประเทศคือ กัมพูชา ลาว พม่า (CLM) และมาเลเซียที่เติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่องเฉลี่ยมากถึงเกือบร้อยละ ๒๐ (กรมการค้าระหว่างประเทศ, ๒๕๕๗)

การวิเคราะห์ถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบทางด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม จำเป็นจะต้องพิจารณาถึงกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ และคำนึงถึงความเชื่อมโยงระหว่างสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงและส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตหรือสุขภาพของประชาชน ตามที่องค์การอนามัยโลกได้ให้คำนิยามคำว่า “ **อนามัยสิ่งแวดล้อม** ” ว่าเป็น “ **เรื่องที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพของมนุษย์หรือคุณภาพชีวิตที่ถูกกำหนดโดยปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เคมี ชีวภาพ สังคม และจิตวิทยา และยังหมายถึงหลักการและวิธีปฏิบัติในการวิเคราะห์ประเมิน แก้ไข และควบคุมป้องกันปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของคนในรุ่นปัจจุบันและอนาคต** ” (องค์การอนามัยโลก,๒๕๕๗) โดยทั่วไปแล้วการวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมและสุขภาพนั้น แนวคิด DPSEEA Framework หรือ Driving force – Pressure – State – Exposure – Effect- Actions ซึ่งพัฒนาโดยองค์การอนามัยโลกในปี ๑๙๙๙ โดย Carlos F. Corvalan และคณะ เป็นแนวคิดที่ถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวางในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับอนามัยสิ่งแวดล้อม เนื่องจากในกระแสโลกยุคปัจจุบันนั้น ทิศทางการพัฒนาของประเทศต่างๆ จะมุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลัก การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจสังคม และการเมือง ถือเป็นแรงขับเคลื่อน (Driving force - D) ที่นำไปสู่การเพิ่มแรงกดดันต่อสภาพแวดล้อม (Pressure - P) ในรูปแบบของการเพิ่มผลผลิตเพื่อตอบสนองการบริโภคที่เพิ่มสูงขึ้น รวมถึงการปล่อยของเสียและผลกระทบอื่นๆ ที่มีต่อสภาพแวดล้อม สิ่งเหล่านี้ได้ส่งผลให้สภาพแวดล้อมที่มีอยู่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม (State - S) กลายเป็นมลภาวะที่คุกคามทางธรรมชาติ และเมื่อคนมีโอกาสได้รับสัมผัสสิ่งคุกคามเหล่านั้น (Exposure - E) ก็จะนำไปสู่การเกิดผลกระทบต่อสุขภาพในที่สุด (Effect - E) ดังนั้น การดำเนินการ (Action - A) ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงปัจจัยดังกล่าวข้างต้น จึงถูกนำไปใช้เพื่อควบคุม ป้องกันแก้ไข ไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ (ทวิสุข พันธุ์เพ็ง, ๒๕๕๓) เมื่อนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ในการวิเคราะห์ผลกระทบทางด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นจากทิศทางการพัฒนาของประเทศเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน สามารถแสดงความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยที่เป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่ส่งผลให้เกิดแรงกดดันต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม จนมีปฏิสัมพันธ์ต่อเนื่องเชื่อมโยงไปถึงผลลัพธ์ที่เป็นผลกระทบทางด้านสุขภาพ ได้ดังแผนภูมิที่ ๙.๑

แผนภูมิที่ ๙.๑ แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบตามแนวคิด DPSEEA Model

จะเห็นได้ว่ากรอบแนวคิด DPSEEA Model อธิบายถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบย่อยในมิติของอนามัยสิ่งแวดล้อมใน ๖ องค์ประกอบ คือ

๑) **แรงขับเคลื่อน (Driving Force)** แรงขับเคลื่อนที่เกิดขึ้นเป็นผลจากการรวมตัวกันของประเทศสมาชิกในภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้ ที่ต้องการขยายตลาด ฐานการผลิต และการลงทุน ซึ่งจะทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายของสินค้าและบริการอย่างเสรี และเป็นทางเลือกของการลงทุนจากต่างประเทศและแรงงานฝีมือ นอกจากนี้การพัฒนาเส้นทางคมนาคมให้เชื่อมโยงกันทั้งภูมิภาคในเส้นทางหลัก ๓ โครงการ ได้แก่ North-South economic corridor, East-West economic corridor และ Southern economic corridor รวมไปถึงการจัดตั้งเขตการค้าเสรี (ASEAN Free Trade Area: AFTA) ที่ต้องการเปิดเสรีการค้า ลดภาษีนำเข้าเพื่อขจัดปัญหาและอุปสรรคทางการค้า ส่งผลให้การขนถ่ายสินค้าและคนมีความเชื่อมโยงกันอย่างรวดเร็ว อีกทั้งความเหมาะสมของตำแหน่งที่ตั้งทางยุทธศาสตร์ของประเทศไทยที่มีศักยภาพเป็นศูนย์กลางการคมนาคมได้ ประกอบกับการส่งเสริมให้เกิดความเชื่อมโยงของเส้นทางท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศอาเซียนที่เรียกว่า ASEAN Tourism connectivity corridors ที่จะเป็นมาตรการจูงใจให้นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนและประเทศ

เครือข่ายเดินทางมาท่องเที่ยวในภูมิภาคมากขึ้น ส่งผลให้เกิดธุรกิจบริการที่เกี่ยวข้องตามมา เช่น โรงแรมที่พัก ศูนย์กระจายสินค้า ธุรกิจร้านอาหาร ในพื้นที่ชายแดนเพิ่มขึ้น เงื่อนไขจากนโยบายและยุทธศาสตร์เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ จะเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้งในระดับชาติและในระดับพื้นที่ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในมิติต่างๆ ตามมา

๒) **แรงกดดัน (Pressure)** ผลจากการเร่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการเติบโตทางเศรษฐกิจในภูมิภาค เป็นปัจจัยเสริมหนุนให้มีพลวัตการเปลี่ยนแปลงขนาดและจำนวนประชากร รวมทั้งการจัดให้มีระบบสาธารณูปโภคและการจัดบริการต่างๆ ส่งผลให้เกิดการขยายตัวของชุมชนเมืองอย่างรวดเร็ว ในขณะเดียวกันการกระตุ้นให้เกิดการบริโภคซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมนั้น เป็นผลให้สังคมมีความเป็นบริโภคนิยมมากขึ้นตามไปด้วย ทำให้ทรัพยากรถูกนำไปใช้ในการผลิตสินค้าในปริมาณมากๆ (Mass Products) เพื่อตอบสนองความต้องการของประชากรที่มีอยู่อย่างไม่จำกัด จนทำให้เกิดของเสียเหลือทิ้งจากกระบวนการผลิตและการบริโภคที่เสื่อมสภาพจำนวนมาก รวมไปถึงการลักลอบขนย้ายและทิ้งขยะและสารอันตรายข้ามแดน

๓) **สภาพการณ์ (State)** เมื่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้รับแรงกดดันจากการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้สภาพแวดล้อมที่ถูกทำลายเพิ่มขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้ การเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพจนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในปริมาณหรือคุณภาพของสิ่งแวดล้อมจนเสื่อมโทรมลง โดยเฉพาะในบริเวณแหล่งธรรมชาติที่มีขีดความสามารถในการรองรับ (Carrying Capacity) ของระบบนิเวศน์ นอกจากนี้ การปลดปล่อยมลพิษและน้ำเสียจากการพัฒนาอุตสาหกรรมและชุมชน ก่อให้เกิดการปนเปื้อนสารเคมีและโลหะหนักในแหล่งดินและน้ำ รวมทั้งการมีปริมาณขยะตกค้างจากการบริโภคอุปโภคที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว การเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ดินถล่ม จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทำให้สภาพแวดล้อมกลายเป็นภัยคุกคาม (Hazard) ที่ทำให้เกิดความเสี่ยงต่อสุขภาพของคนที่อยู่ในสภาพแวดล้อมดังกล่าว การบ่งชี้ถึงสภาวะการณ์ในระดับต่างๆ จึงให้ความสำคัญกับดัชนีด้านสิ่งแวดล้อมที่ต้องมีระบบการเฝ้าระวังอย่างต่อเนื่อง โดยมีมาตรฐานทางด้านสิ่งแวดล้อมเป็นตัวกำหนดเพื่อป้องกันไม่เกิดเป็นภัยคุกคามต่อสุขภาพของประชาชน

๔) **การรับสัมผัส (Exposure)** เป็นช่องทางที่ทำให้คนได้รับภัยคุกคามที่เป็นผลจากการเกิดแรงกดดันของสภาพแวดล้อมเข้าสู่ร่างกาย โดยการได้รับสัมผัสทางตรงผ่านทางปากเข้าสู่ระบบทางเดินอาหาร ทางการสูดดมเข้าสู่ระบบทางเดินหายใจ และการสัมผัสเข้าสู่ระบบการดูดซึมของอวัยวะต่างๆ ของร่างกาย ตัวชี้วัดที่สำคัญคือพฤติกรรมในการอุปโภคและบริโภคของประชาชนที่จะเป็นตัวแปรในการได้รับสัมผัสภัยคุกคามที่เป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อม

๕) **ผลต่อสุขภาพ (Effect)** เมื่อคนได้รับสัมผัสภัยคุกคามทางสิ่งแวดล้อมเข้าสู่ร่างกาย จะทำให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพ ซึ่งความรุนแรงนั้นจะขึ้นอยู่กับชนิด ปริมาณ และระยะเวลาที่ได้รับสัมผัสภัยคุกคามนั้นๆ และผล

ต่อสุขภาพจะแสดงออกในรูปของการเกิดโรคหรือภาวะการเจ็บป่วยทั้งแบบเฉียบพลันและเรื้อรัง อาจนำไปสู่การเสียชีวิตก่อนวัยอันควร รวมถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ลดลงด้วย

๖) **มาตรการหรือการดำเนินงาน (Actions)** ตามแนวคิด DPSEEA Model องค์การอนามัยโลกได้ให้ความสำคัญกับมาตรการหรือการดำเนินงานในทุกระดับขององค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กัน เนื่องจากมาตรการหรือการดำเนินงานในทุกระดับจะส่งผลต่อเนื่องกันเป็นวงจรลูกโซ่ (Loop) อย่างเป็นระบบ เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ที่เป็นผลต่อเนื่องจากแรงขับเคลื่อนไปจนถึงผลที่เกิดขึ้นต่อสุขภาพ ภายใต้บริบทของการเป็นประชาคมอาเซียน ทำได้ข้อเสนอแนวทางการดำเนินงานด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ดังรายละเอียดในตารางที่ ๙.๒

ตารางที่ ๙.๒ แสดงประเด็นที่เกี่ยวข้องและแนวทางการดำเนินงานจำแนกตามองค์ประกอบของแนวคิด DPSEEA Model

องค์ประกอบ	ประเด็น	แนวทางการดำเนินงาน
แรงขับเคลื่อน	<p>นโยบายและยุทธศาสตร์</p> <ul style="list-style-type: none"> - การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อบริการขนส่งและโลจิสติกส์ - การพัฒนาอุตสาหกรรมในพื้นที่ - การแปรรูปการผลิตผลทางการเกษตร - การส่งเสริมการท่องเที่ยว 	<p>การกำหนดนโยบายทางด้านเศรษฐกิจต้องให้ความสำคัญในมิติด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ หน่วยงานที่มีบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบในการกำหนดยุทธศาสตร์ประเทศจะต้องมีความชัดเจนและกำหนดจุดยืนของการพัฒนาที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม หรือเป็นเศรษฐกิจสีเขียว และการเปลี่ยนนโยบายสู่การปฏิบัติจะต้องสอดคล้องและดำเนินการภายใต้ยุทธศาสตร์ จะต้องเพื่อหรือการแทรกแซงโดยรัฐเข้ามามีการดำเนินงาน (Intervention)</p> <p>แนวทางการดำเนินงานในระดับนี้จะเป็นลักษณะการดำเนินงานเชิงรุก (Proactive) หรือเป็นการดำเนินงานเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาคู่ที่ต้นเหตุ</p>
แรงกดดัน	<ul style="list-style-type: none"> - การขยายตัวของชุมชนเมืองอย่างไร้ทิศทาง - การลักลอบขนกากของเสียอุตสาหกรรม - การปล่อยน้ำเสีย/มลภาวะ - พื้นที่ป่าไม้ลดลง - การอุปโภคบริโภคเพิ่มมากขึ้น 	<p>การวางผังเมืองอย่างเป็นระบบ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำผังเมือง เพื่อควบคุมการเติบโตของเมืองและการขยายตัวของชุมชน และการเพิ่มพื้นที่สีเขียว นอกจากนี้ ควรมีการเข้ามาตราทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างเข้มงวดและจริงจัง เพื่อควบคุมป้องกันการลักลอบขนกากของเสียในพื้นที่ชายแดน และควรส่งเสริมการผลิตอุตสาหกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม</p>
สภาพการณ์	<ul style="list-style-type: none"> - การเกิดมลภาวะทางอากาศ - การปนเปื้อนสารเคมี/โลหะหนักใน 	<p>การติดตามสถานการณ์และการเฝ้าระวังปัจจัยเสี่ยงด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและผลกระทบต่อสุขภาพที่จะเกิดขึ้นอย่าง</p>

องค์ประกอบ	ประเด็น	แนวทางการดำเนินงาน
	<p>แหล่งดินและน้ำ</p> <ul style="list-style-type: none"> - เกิดอุบัติเหตุ เช่น น้ำท่วม ดินถล่ม - ปริมาณขยะ/ของเสียตกค้างจำนวนมาก เกิดเป็นแหล่งเสื่อมโทรมและเป็นแหล่งแพร่พันธุ์เชื้อโรค และเกิดการชะล้างจนเกิดน้ำเสียปนเปื้อนในแหล่งน้ำสาธารณะ 	<p>เป็นระบบ เพื่อช่วยในการคาดการณ์แนวโน้มผลกระทบที่เกิดขึ้น และเตรียมมาตรการและแนวทางในการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสมและทันทั่วทั้ง โดยเฉพาะการเตือนภัยที่ทันต่อสถานการณ์ จะทำให้เกิดจัดการที่มีประสิทธิภาพลดผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสุขภาพของประชาชนได้</p>
การรับสัมผัส	<ul style="list-style-type: none"> - การได้รับมลภาวะทางกายภาพ - การเข้าถึงน้ำสะอาด - การอุปโภค การบริโภคอาหารและน้ำที่ได้รับการปนเปื้อน - พฤติกรรมการอุปโภค การบริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป 	<p>การจัดทำมาตรการ คำแนะนำ หรือคู่มือการปฏิบัติตัวให้กับประชาชนกลุ่มเสี่ยงเพื่อป้องกันการสัมผัสภัยคุกคามต่อสุขภาพทั้งทางตรงและทางอ้อม นอกจากนี้การปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้มีความเหมาะสม การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและแบบแผนการดำเนินชีวิตที่เอื้อต่อการมีสุขภาพดี จะช่วยป้องกันและลดความเสี่ยงต่อการได้รับสัมผัสภัยคุกคามต่อสุขภาพได้</p>
ผลต่อสุขภาพ	<ul style="list-style-type: none"> - การเกิดโรคระบบทางเดินหายใจเฉียบพลันหรือเรื้อรัง - โรคมะเร็งในระบบต่างๆ ของร่างกาย - ภาวะโรค หรือการเกิดโรคระบาดที่เกิดจากอาหารและน้ำเป็นสื่อ 	<p>การเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการทางด้านสาธารณสุข ทั้งคุณภาพและมาตรฐาน เพื่อให้ประชาชนที่ได้รับการสัมผัสต่อภัยคุกคาม สามารถเข้าถึงบริการด้านการรักษาได้อย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ เพื่อป้องกันการระบาดของโรคและลดภาระโรคที่เกิดจากความเจ็บป่วยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตที่ดี</p>

การศึกษาศักยภาพความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดบริการสาธารณสุขด้านอนามัย

สิ่งแวดล้อม กรณีศึกษา: เทศบาลนครแม่สอด จังหวัดตาก

เทศบาลนครแม่สอด เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประเภทเทศบาลนคร ตั้งอยู่ในเขตอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ได้รับการเปลี่ยนแปลงยกฐานะจากเทศบาลเมืองแม่สอดตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๓ มีเขตพื้นที่ความรับผิดชอบ ๑.๔ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๑๗,๐๐๐ ไร่ โดยมีระยะทางห่างจากตัวจังหวัดตามประมาณ ๘๗ กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ชุมชนในเขต ๒๐ ชุมชน มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น ๕๒,๓๕๐ คน หรือ ๑๓,๘๔๔ หลังคาเรือน (เทศบาลนครแม่สอด, ๒๕๕๗) เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายบัญญัติ อำเภอแม่สอดนับว่าเป็นด้านการค้าชายแดนที่มีมูลค่าสูงสุด โดย

ในปี ๒๕๕๔ มีมูลค่าคิดเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ ๔๒ ของมูลค่าการค้าชายแดนรวมทั้งหมดในภาคเหนือ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๕) ส่งผลให้การค้าชายแดนอำเภอแม่สอดมีบทบาทสำคัญมากขึ้น รัฐบาลจำเป็นต้องให้การสนับสนุน และเร่งผลักดันให้เกิดเขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อรองรับการขยายตัวของระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก - ตะวันตก จนเมื่อวันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๕๖ ที่ประชุมมีมติเห็นชอบร่างระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ โดยให้มีการจัดตั้งเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษแม่สอดเป็นแห่งแรกของประเทศไทย และให้นครแม่สอดเป็นหนึ่งในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษที่จะมีการเสนอผ่านคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ และได้มีการออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ พ.ศ. ๒๕๕๖ โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๕๖

อย่างไรก็ตาม ทิศทางและแนวโน้มการพัฒนาดังกล่าว ยังอยู่ในกระบวนการเริ่มต้น ซึ่งในสภาพการณ์ปัจจุบันเทศบาลนครแม่สอด ยังมีอำนาจหน้าที่ในการ จัดบริการสาธารณะให้กับประชาชน โดยเฉพาะการจัดการปัญหาด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม จากการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน ได้แก่ การจัดการมูลฝอย การจัดการสิ่งปฏิกูล การจัดการสุขาภิบาลอาหาร การจัดการเหตุรำคาญ และการจัดการคุณภาพน้ำบริโภค โดยใช้แบบสำรวจสถานการณ์ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผลการสำรวจสถานการณ์การจัดการด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมของเทศบาลนครแม่สอด ดังรายละเอียดในตารางที่ ๙.๓

ตารางที่ ๙.๓ แสดงสถานการณ์ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมของเทศบาลนครแม่สอด จ.ตาก

ประเด็น	สถานการณ์อนามัยสิ่งแวดล้อม	การใช้มาตรการทางกฎหมาย ภายใต้ พรบ.การสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕
๑) การจัดการมูลฝอย	- มีปริมาณมูลฝอยที่เกิดขึ้นในแต่ละวันเท่ากับ ๘๕,๐๐๐ กิโลกรัมต่อวัน สามารถเก็บขนได้ ๗๐,๐๐๐ กิโลกรัมต่อวัน คิดเป็นร้อยละ ๘๐ ทำให้เหลือปริมาณมูลฝอยตกค้างจำนวน ๑๕,๐๐๐ กิโลกรัมต่อวัน - มีสถานที่กำจัดมูลฝอยทั่วไปจำนวน ๑ แห่ง ในพื้นที่ ๗๐ ไร่ สามารถกำจัดได้วันละ ๗๐ ตันต่อวัน ด้วยวิธีฝังกลบแบบธรรมดา - ยังไม่มีการจัดการมูลฝอยเป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชน	- มีการออกเทศบัญญัติในการบริการเก็บขนมูลฝอยทั่วไป โดยอนุญาตผู้อื่นดำเนินการ
๒) การจัดการสิ่งปฏิกูล	- มีการจัดบริการสุขและบำบัดสิ่งปฏิกูลที่ถูกหลักสุขาภิบาล โดยอนุญาตให้ผู้อื่นดำเนินการ - พบปัญหาเกี่ยวกับบรณเฑาะในการบริการสุขสิ่งปฏิกูล	-

ประเด็น	สถานการณ์อนามัยสิ่งแวดล้อม	การใช้มาตรการทางกฎหมาย ภายใต้ พรบ.การสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕
	<p>- ไม่มีสถานที่ในการกำจัดสิ่งปฏิกูลที่ถูกสุขลักษณะ ปัจจุบันอยู่ในระหว่างการจัดทำแผนการดำเนินงานจัดทำ สถานที่กำจัดสิ่งปฏิกูลถูกหลักสุขาภิบาล โดยมีความพร้อม ทั้งในด้านงบประมาณ บุคลากร และองค์ความรู้ต่างๆที่ เกี่ยวข้อง</p>	
<p>๓) การจัดการ สุขาภิบาลอาหาร</p>	<p>- มีตลาดประเภทที่ ๑ จำนวน ๔ แห่ง และยังไม่ผ่าน เกณฑ์มาตรฐานตลาดสดน่าซื้อทั้ง ๔ แห่ง - มีตลาดประเภทที่ ๒ จำนวน ๒ แห่ง ยังไม่ผ่านเกณฑ์ มาตรฐานตลาดนัดกรมอนามัยทั้ง ๒ แห่ง - มีร้านอาหารในเขตเทศบาลจำนวนทั้งสิ้น ๒๖๔ แห่ง ๓.๕) มีแผงลอยจำหน่ายอาหารทั้งหมดจำนวน ๗๕ แห่ง และผ่านเกณฑ์ข้อกำหนดด้านสุขาภิบาลอาหารของกรม อนามัยทั้งหมด ๗๕ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐</p>	<p>- มีการใช้มาตรการทางกฎหมายควบคุม ตลาดประเภทที่ ๑ โดยการออกเทศ บัญญัติตาม พรบ. การสาธารณสุข ในการ ดำเนินการออกใบอนุญาตให้กับตลาดสด จำนวน ๓ แห่ง - มีการออกเทศบัญญัติเพื่อควบคุมโดย ดำเนินการออกใบอนุญาตให้ร้านอาหาร จำนวน ๑๔๙ แห่ง และออกหนังสือ รับรองการแจ้งตาม พรบ. การสาธารณสุข (หมวด ๘) จำนวน ๑๕ แห่ง - มีการใช้มาตรการทางกฎหมาย โดย ดำเนินการออกใบอนุญาตแผงลอย จำหน่ายอาหาร ทั้งหมด ๗๕ แห่ง</p>
<p>๔) การจัดการเหตุ รำคาญ</p>	<p>- พบปัญหาข้อร้องเรียนเหตุรำคาญเรื่องกลิ่น น้ำเสีย มูล ฝอย สิ่งปฏิกูล และของเสียอันตราย</p>	<p>- มีกระบวนการจัดการข้อร้องเรียนเหตุ รำคาญ โดยการออกคำแนะนำ และใช้ วิธีการเจรจาไกล่เกลี่ย</p>
<p>๕) การจัดการ คุณภาพน้ำเพื่อการ บริโภค</p>	<p>- มีการจัดการน้ำประปาส่วนภูมิภาค ๑ แห่ง สถาน ประกอบการน้ำดื่มบรรจุขวด ๑ แห่ง และตู้น้ำหยอด เหรียญเพื่อให้บริการจำนวน ๓ แห่ง</p>	<p>-</p>

จากข้อมูลสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นถึงสภาพปัญหาอนามัยสิ่งแวดล้อมที่เป็นประเด็นด้าน
สุขาภิบาลพื้นฐานของเทศบาลนครแม่สอดในปัจจุบัน รวมทั้งการใช้มาตรการทางกฎหมายภายใต้พระราชบัญญัติ
การสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕ ซึ่งเป็นพระราชบัญญัติที่กระจายอำนาจให้ราชการส่วนท้องถิ่นสามารถออก
ข้อกำหนดท้องถิ่น เพื่อนำไปบังคับใช้ในการควบคุมดูแล และคุ้มครองสิทธิทางสุขภาพของประชาชน ซึ่งสอดคล้อง

กับข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเทศบาลนครแม่สอดที่พบว่า เทศบาลนครแม่สอดยังมีการออกข้อกำหนดท้องถิ่นหรือเทศบัญญัติค่อนข้างน้อยและมีความล่าช้า เนื่องจากใช้เวลานานและยังไม่มีบททบทวนปรับปรุงให้มีความทันสมัยสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังพบว่างานด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของสองหน่วยงาน คือ กองช่างสุขาภิบาล ซึ่งรับผิดชอบงานกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล และการบำบัดน้ำเสีย และกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม รับผิดชอบการส่งเสริมและบริการสาธารณสุข และการจัดการสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ยังพบว่าอัตรากำลังของเจ้าหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติงานในฐานะเจ้าพนักงานสาธารณสุขมีจำนวนน้อยและไม่เพียงพอ ทำให้ปัจจุบันทำให้เจ้าพนักงานธุรการต้องมาปฏิบัติหน้าที่แทน ซึ่งในการปฏิบัติงานนั้นทำให้พบปัญหาในเรื่องข้อจำกัดของการใช้องค์ความรู้ทางวิชาการ จึงทำให้การดำเนินงานแก้ไขปัญหาด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาศักยภาพเพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ และเพิ่มประสิทธิภาพการใช้มาตรการทางกฎหมายในการจัดการปัญหาทางด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม

จากการรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์ แผนการดำเนินงาน และผลการปฏิบัติงานของเทศบาลนครแม่สอด พบว่าได้มีการจัดทำแผนพัฒนาทุก ๓ ปี เพื่อใช้เป็นกรอบในการดำเนินงาน ปัจจุบันการดำเนินงานของเทศบาลแม่สอดอยู่ในช่วงแผนพัฒนาท้องถิ่น ๓ ปี ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๗ โดยได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า “ **แม่สอดเมืองน่าอยู่ ประตูกองท้องเที่ยวชายแดน เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง แหล่งการค้าอันมั่งคั่ง**” มีพันธกิจในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวและการลงทุนเพื่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม การพัฒนาระบบการศึกษาให้ได้มาตรฐาน การป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติด การจัดการสภาพแวดล้อมโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน การบริหารจัดการระบบการใช้ที่ดิน การส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรคติดต่อ และการสนับสนุนให้มีระบบสื่อสารสารสนเทศที่ทันสมัย โดยมียุทธศาสตร์เพื่อให้เกิดการดำเนินงานอย่างรวดเร็วเพื่อรองรับการพัฒนาที่จะเกิดขึ้น ได้แก่ การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคเพื่อรองรับการขยายตัวของเมืองในอนาคต การพัฒนาระดับมาตรฐานการให้บริการด้านสาธารณสุขให้ครอบคลุมมากขึ้น การส่งเสริมการลงทุนในอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม การลงทุนบริการสาธารณะในเขตเมือง สร้างมาตรฐานทางด้านบริการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว การบริหารจัดการมลพิษและการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากแม่สอดเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการเป็นประตูการค้าเชื่อมโยงกับประเทศเมียนมาร์ โดยมีเส้นทางแม่สอด-เมียวดี เป็นเส้นทางคมนาคมทางบกที่เข้าถึงเมืองย่างกุ้งที่ใกล้ที่สุด

ผลจากการขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจในพื้นที่อำเภอแม่สอดเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ทำให้ภาพรวมทางเศรษฐกิจของอำเภอแม่สอดตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๔ - ๒๕๕๖ เติบโตเฉลี่ยร้อยละ ๒๐ ทุกปี (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดตาก, ๒๕๕๗) โดยมีมูลค่าการส่งออกที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปีเช่นกัน โดยสินค้าส่งออกไปยังประเทศเมียนมาร์ ส่วนใหญ่เป็นน้ำมันเชื้อเพลิงและสินค้าอุปโภคบริโภค ในขณะที่สินค้า

นำเข้าจะเป็นวัตถุดิบจากทรัพยากรธรรมชาติและสินค้าการเกษตร จากข้อมูลของหอการค้าและสภาอุตสาหกรรมจังหวัดตาก พบว่า การเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ทำให้อำเภอแม่สอดมีห้างค้าปลีกค้าส่งขนาดใหญ่จำนวน ๒ แห่ง มีคอนโดมิเนียมเพิ่มขึ้นจำนวน ๖๐๐ ยูนิต และอยู่ในระหว่างการเปิดโรงพยาบาลแห่งใหม่ในแม่สอด เพื่อรองรับธุรกิจด้านการรักษาพยาบาลทั้งจากประเทศเมียนมาร์และประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งมีการขยายตัวของโรงงานผลิตและจำหน่ายสินค้าเพิ่มขึ้นเป็น ๓๖๕ แห่ง ซึ่งแม่สอดถือว่าเป็นฐานการผลิตอุตสาหกรรมคาร์มันท์สิ่งทอแหล่งใหญ่ของประเทศไทย

การประกาศเป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษของแม่สอดเพื่อส่งเสริมการค้าและการลงทุน ที่ให้สิทธิประโยชน์ด้านภาษีของผู้ประกอบการ ทั้งการลดขั้นตอนการปฏิบัติพิธีการศุลกากรจากเดิมที่ผ่านพิธีการหลายขั้นตอนเป็นเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียว (One-Stop Service) การมีพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน การขยายเวลาเปิด-ปิดดำเนินเป็น ๒๔ ชั่วโมง และการเปิดโอกาสให้แรงงานชาวเมียนมาร์เดินทางเข้ามาทำงานแบบถูกกฎหมายแบบเข้าไปเย็นกลับเพื่อลดปัญหาการขาดแคลนแรงงาน รวมทั้งการมีแผนสร้างสะพานเชื่อมระหว่างอำเภอแม่สอดกับประเทศเมียนมาร์แห่งที่ ๒ ขนาดสี่ช่องทางเพื่อรองรับให้รถขนส่งสินค้าขนาดใหญ่สามารถวิ่งไปได้โดยตรง ในช่วงเปลี่ยนผ่านจะทำให้อำเภอแม่สอดกลายเป็นพื้นที่ที่มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เติบโตอย่างรวดเร็ว สิ่งที่เป็นแรงขับเคลื่อนเหล่านี้จะเป็นแรงกดดันให้สภาพแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงไป ทั้งโครงสร้างทางกายภาพของความเป็นเมืองที่อาจเติบโตอย่างไร้ทิศทางถ้าขาดการวางผังเมืองอย่างเป็นระบบและมีมาตรฐาน การส่งเสริมการท่องเที่ยวและการค้าการลงทุนทำให้เกิดการขยายตัวของธุรกิจการท่องเที่ยวและภาคอุตสาหกรรม ส่งผลต่อการอุปโภคบริโภคของประชาชนทำให้เกิดปริมาณขยะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งจากรถเร็วและจากโรงงานอุตสาหกรรม จำนวนแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาประกอบอาชีพในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น ส่วนใหญ่อยู่อาศัยอย่างไม่เป็นหลักแหล่งและไม่ถูกสุขลักษณะ สิ่งเหล่านี้หากไม่มีการเตรียมการหรือการจัดการที่ดีจะทำให้เกิดเป็นภัยคุกคามที่ส่งผลต่อสุขภาพของประชาชนได้ตามความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงเป็นเหตุและผลภายใต้แนวคิด DPSEEA Model จากข้อมูลสถานการณ์อนามัยสิ่งแวดล้อมของพื้นที่อำเภอแม่สอดที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่าพื้นที่ดังกล่าวยังพบว่ามีปัญหาด้านสุขาภิบาลพื้นฐานที่ต้องได้รับการแก้ไข ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลของสำนักระบาดวิทยาที่พบว่า อำเภอแม่สอดจังหวัดตากเป็นพื้นที่ที่พบการระบาดของโรคระบบทางเดินอาหารและน้ำอยู่เป็นประจำ จึงจำเป็นที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบทบาทสำคัญในการจัดบริการสาธารณะให้กับประชาชน และเป็นหน่วยงานที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชน จำเป็นต้องมีมาตรการเชิงรับในการเพิ่มประสิทธิภาพของการบริหารจัดการ และการใช้มาตรการทางกฎหมายภายใต้พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕ ให้เกิดการบังคับใช้อย่างจริงจัง เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาและตัดวงจรความสัมพันธ์ไม่ให้เกิดเป็นภัยคุกคามที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน ขณะเดียวกันก็ต้องมีมาตรการเชิงรุกในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอนามัยสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดจากผลของการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่เป็นภัยคุกคามหรือเป็นความเสี่ยงต่อสุขภาพสมัยใหม่

ที่จำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของหน่วยงานหลายภาคส่วนทั้งภาครัฐและเอกชน และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมตั้งแต่กระบวนการเริ่มต้น ตั้งแต่การระบุประเด็นปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้นและเป็นผลกระทบที่เกิดจากการพัฒนาในพื้นที่ที่อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพ

อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เป็นกรณีศึกษาของพื้นที่ที่จะได้รับการพัฒนาให้รองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ด้วยยุทธศาสตร์และทิศทางของการพัฒนาประเทศเพื่อต้องการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในภูมิภาคและเศรษฐกิจโลก ซึ่งแต่ละพื้นที่ที่เป็นเป้าหมายของการพัฒนาก็จะมีบริบทและศักยภาพในการจัดการปัญหาด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมที่มีความแตกต่างกัน ดังนั้น ในการวางแผนการดำเนินงานด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนทั้งในระดับพื้นที่ทั้งในเชิงรุกและเชิงรับ หน่วยงานด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค จำเป็นจะต้องมีข้อมูลพื้นฐานเพื่อนำมาวิเคราะห์สภาพปัญหา เพื่อให้ทราบถึงบริบทของพื้นที่ รวมทั้งศักยภาพที่มีอยู่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การเตรียมการเพื่อรองรับสถานการณ์หรือผลกระทบด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมที่เป็นผลจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และผลลัพธ์ในการคุ้มครองสิทธิทางสุขภาพของประชาชนคนไทยได้อย่างแท้จริง

๑๐. การนำไปใช้ประโยชน์

ผลการศึกษาในครั้งนี้ ได้มีการนำไปเสนอเป็นผลงานทางวิชาการด้วยการบรรยาย (Oral presentation) ภาคภาษาอังกฤษ ในการประชุมวิชาการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ครั้งที่ ๗ ภายใต้หัวข้อ “*ภาคีสุขภาพดี เวทีสู่อาเซียน*” ระหว่างวันที่ ๘ - ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๗ ณ โรงแรมมิราเคิลแกรนด์ กรุงเทพมหานคร เพื่อเผยแพร่ให้กับบุคลากรจากภาคีเครือข่ายทางด้านสาธารณสุขทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค สถาบันการศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้เข้าใจถึงสถานการณ์และความเปลี่ยนแปลงด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน และสามารถนำไปใช้ เป็นข้อมูลในการวางแผนการดำเนินงานและกำหนดมาตรการในการรองรับผลกระทบที่จะเกิดขึ้นทั้งในระดับส่วนกลางและระดับพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๑๑. ความยุ่งยากในการดำเนินงาน/ปัญหา/อุปสรรค

การเป็นประชาคมอาเซียน มีจุดมุ่งหมายสำคัญในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจในระดับภูมิภาคเพื่อสร้างศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขัน ดังนั้น องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับมิติทางด้านเศรษฐกิจจึงเป็นทักษะที่สำคัญสำหรับการวิเคราะห์แนวโน้มและสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้น เนื่องจากเป็นตัวแปรสำคัญที่เป็นแรงขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมและเชื่อมโยงไปสู่ผลกระทบต่อสุขภาพในลักษณะเชิงสาเหตุและผล นอกจากนี้ ความหลากหลายของแหล่งข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนยังมีข้อจำกัด ทำให้ได้ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลเดียว คือ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

แห่งชาติ และเป็นข้อมูลที่สะท้อนมุมมองในเชิงมหภาค จึงทำให้ผลการวิเคราะห์มีลักษณะเป็นภาพเชิงกว้างมากกว่าเชิงลึก รวมทั้งสถานการณ์ที่เป็นผลจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนมีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและตลอดเวลา ดังนั้น ข้อมูลที่มีความทันสมัยและทันต่อสถานการณ์จึงมีความสำคัญ เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลมีความถูกต้องและสามารถนำไปใช้ในการวางแผนการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสมและทันเหตุการณ์ นอกจากนี้ แนวคิด DPSEEA Model เมื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมและสุขภาพที่เป็นความสัมพันธ์เชิงเดียว ซึ่งอาจจะเป็นข้อจำกัดในการวิเคราะห์ตัวแปรในลักษณะความสัมพันธ์เชิงซ้อนหรือมีความสลับซับซ้อนได้ เนื่องจากผลลัพธ์ที่เกิดผลที่เกิดขึ้นอาจมาจากตัวแปรหลายตัวที่มีปฏิสัมพันธ์กัน

๑๒. ข้อเสนอแนะ/วิจารณ์

๑. เนื่องจากการเป็นประชาคมอาเซียนจะส่งให้ประเทศไทยต้องรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น แนวทางการพัฒนาศักยภาพบุคลากรเพื่อให้รู้เท่าทันและยกระดับสมรรถนะที่พึงประสงค์เพื่อพร้อมต่อการดำเนินงานอนามัยสิ่งแวดล้อม จึงมีความสำคัญ โดยเฉพาะการส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจในมิติทางเศรษฐกิจ เนื่องจากมิติทางสุขภาพมีความสัมพันธ์และเป็นผลลัพธ์สุดท้ายของกระบวนการนโยบายด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ นอกจากนี้ในการเตรียมความพร้อมในด้านอื่นๆ อาจนำกรอบแนวคิดของการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์มาวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งขององค์กร เพื่อประเมินถึงระดับความพร้อมในทุกๆ ด้าน ทั้งด้านการบริหารจัดการตลอดจนโครงสร้างขององค์กร ในการรองรับด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์ที่ลดระดับจุดอ่อนและเพิ่มระดับความเข้มแข็ง ให้เหมาะสมกับบริบทและพลวัตรของความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น

๒) ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการวิจัยเชิงระบบที่ครอบคลุมทุกประเด็นที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะมิติด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กฎหมาย พฤติกรรมและทัศนคติด้านสุขภาพ ระบบการคุ้มครองผู้บริโภค ของประเทศสมาชิกในภูมิภาคอาเซียนซึ่งมีความหลากหลายและมีระดับการพัฒนาที่แตกต่างกัน รวมทั้งให้มีการวิจัยเจาะลึกเชิงเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับประเทศสมาชิกแต่ละประเทศ เพื่อวิเคราะห์หาช่องว่างองค์ความรู้ที่จำเป็นและเหมาะสม รวมทั้งให้มีข้อมูลและหลักฐานเชิงประจักษ์ เพื่อสนับสนุนให้การดำเนินงานด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมสัมฤทธิ์ผลในการคุ้มครองป้องกันสิทธิทางสุขภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๑๓. กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณะผู้บริหาร ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ได้กรุณาเสียสละเวลาในการให้ความอนุเคราะห์และอำนวยความสะดวกการเข้าศึกษาดูงานการเตรียมความพร้อมของพื้นที่ในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ประกอบด้วย

- สำนักงานจังหวัดเชียงราย เทศบาลตำบลเวียง เทศบาลตำบลศรีดอนชัย
- สำนักงานจังหวัดกาญจนบุรี เทศบาลตำบลพุน้ำร้อน เทศบาลตำบลบ้านเก่า
- เทศบาลนครแม่สอด จังหวัดตาก
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครพนม เทศบาลเมืองนครพนม
- สำนักงานจังหวัดนราธิวาส เทศบาลเมืองสุไหงโกลลก เทศบาลเมืองตากใบ

๑๔. เอกสาร/เว็บไซต์อ้างอิง

กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ. ๒๕๕๗. *ความเป็นมาของอาเซียน*. Available at

<http://www.mfa.go.th/asean/th/other/๒๓๖๓>.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. เอกสารประกอบการประชุมประจำปี ๒๕๕๖ ของ สศช. เรื่อง *เส้นทางประเทศไทยสู่ประชาคมอาเซียน*. วันที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๕๖.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (๒๕๕๕). *การค้าชายแดนในรอบ ๖ เดือน (ตุลาคม ๒๕๕๔ – ๒๕๕๕)*.

สำนักงานพาณิชย์ จังหวัดตาก. (๒๕๕๗). *การค้าชายแดน*. Available at <http://pcoc.moc.go.th/wappPCOC/views/dcontact.aspx?pv=๖๓>.

ทวีสุข พันธุ์เพ็ง. (๒๕๓๓). การประยุกต์ใช้ DPSEEA Model ในการดำเนินงานอาเซียน. เอกสารประกอบการประชุมการประชุมประเมินผลกระทบต่อสุขภาพ. เดือนสิงหาคม ๒๕๕๕.

เทศบาลนครแม่สอด. (๒๕๕๗). *ความเป็นมาและพัฒนาการของเทศบาลแม่สอด*. เอกสารประกอบการสัมมนา.

หทัยรัตน์ เสียงดัง และชื่นฤทัย กาญจนะจิตรา. ๒๕๕๐. *ความเป็นเมืองและขยะ*. นครปฐม: สำนักพิมพ์ประชากรและสังคม .

องค์การอนามัยโลก. (๒๕๕๗). *Environmental Health*. Available at http://www.who.int/topics/environmental_health/en/

อาคม เต็มพิทยาไพสิฐ. (๒๕๕๕). เอกสารประกอบการประชุมคณะกรรมการธิการ เรื่อง *ความก้าวหน้าการเตรียมความพร้อมในการดำเนินการเพื่อนำไปสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน* ปี ๒๕๕๘. วันที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๕๕ ห้องประชุมคณะกรรมการ อาคารรัฐสภา.

Corvalan C, Briggs D, Zielhuis G. *Decision making in environmental health: from evidence to action*. London, E & FN Spon, ๒๐๐๐ on behalf of the World Health Organization.

International Labor Organization. ๒๐๐๗. ILO (๒๐๐๗) *Labour and Social Trends in ASEAN ๒๐๐๗: Integration, Challenges, Opportunities*. Bangkok.

World Economic Forum. ൨൦൧൭. *Travel & Tourism Competitiveness Report ൨൦൧൭*. Available at <http://www.weforum.org/reports/travel-tourism-competitiveness-report-൨൦൧൭>.